

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ВТОРО ОТДЕЛЕНИЕ

**ДЕЛО CUSAN И FAZZO срещу ИТАЛИЯ
(AFFAIRE CUSAN ET FAZZO c. ITALIE)**

(Жалба № 77/07)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

7 януари 2014 г.

Настоящото решение влиза в сила съгласно член 44 § 2 от Конвенцията. То може да претърпи редакционни промени.

По делото Cusan и Fazzo срещу Италия

Европейският съд по правата на човека (Второ отделение), заседаващ като Камара в състав:

Işıl Karakaş, *председател*,
Guido Raimondi,
Peer Lorenzen,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller, *съдии*,

и Stanley Naismith, *секретар на отделението*,

след разисквания в закрито заседание на 26 ноември 2013 г.,
постанови следното решение, прието на посочената дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Делото е образувано по жалба (№ 77/07) срещу Италианската република, чиито двама граждани – г-жа Alessandra Cusan и г-н Luigi Fazzo („жалбоподатели“), я подават в Съда на 13 декември 2006 г. на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“).

2. Италианското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент – г-жа E. Spatafora.

3. Жалбоподателите обжалват отказа на италианските власти да уважат молбата им за това на тяхната дъщеря да бъде дадено фамилното име на майка ѝ.

4. На 7 февруари 2013 г. правителството е уведомено за жалбата. Освен това, по силата на член 29 § 1 от Конвенцията е решено отделението да се произнесе едновременно по допустимостта и по съществуването на жалбата.

ФАКТИТЕ**I. ФАКТИЧЕСКИ СЪСТАВ**

5. Жалбоподателите са родени съответно през 1964 г. и 1958 г. и живеят в Милано.

6. Жалбоподателите са двойка, сключила брак. На 26 април 1999 г. се ражда първото им дете – момиче на име Maddalena.

7. Жалбоподателят подава молба пред длъжностното лице по гражданско състояние дъщеря му да бъде записана в регистрите по гражданско състояние с фамилното име на своята майка (Cusan). Молбата е отхвърлена и Maddalena е записана с фамилното име на своя баща (Fazzo).

8. През юни 2000 г. жалбоподателите обжалват това решение пред съда на Милано [tribunal de Milan]. Те се обосновават, че и двамата са съгласни и искат да впишат Maddalena с фамилното име на нейната майка, а и няма разпоредба в италианското право, която да не го допуска.

9. С решение от 6 юни 2001 г., заведено в секретариата на 8 юни 2001 г., съдът на Милано отхвърля молбата на жалбоподателите.

10. В мотивите си съдът отбелязва, че независимо от факта, че няма законова разпоредба, която да налага вписването на дете, родено от двойка в брак, с името на неговия баща, това правило съответства на утвърден принцип в съзнанието на обществото и в италианската история. От друга страна, съдът счита въпроса за наличието или не на изрична законова разпоредба за излишен. В действителност той изтъква, че по силата на предишния член 144 от Гражданския кодекс („ГК“) всяка омъжена жена взема името на съпруга и изразява становище, че децата могат да бъдат вписани само с това фамилно име; всъщност то е общо и за двамата съпрузи, независимо че впоследствие член 143 *bis* от ГК предвижда, че фамилното име на съпруга може само да се добави след това на съпругата му.

11. Жалбоподателите подават въззивна жалба.

12. С решение от 24 май 2002 г., заведено в секретариата на 4 юни 2002 г., Апелативният съд на Милано [cour d'appel de Milan] потвърждава решението, постановено на първа инстанция.

13. В мотивите си Апелативният съд отбелязва, че Конституционният съд нееднократно потвърждава (решения № 176 от 28 януари 1988 г. и № 586 от 11 май 1988 г.), че липсата на законова разпоредба относно възможността майката да даде своето фамилно име на „законните деца“ не нарушава нито член 29 (бракът почива на морално и правно равенство на съпрузите), нито член 3 (равенство на гражданите пред закона) от Конституцията. Апелативният съд отбелязва, че Конституционният съд посочва, че законодателят е този, който следва да реши уместно ли е да се въведе различна система за даване на фамилно име, както и че по този въпрос има най-малко шест висящи предложения и проектозаконови, внесени в Парламента. По негово мнение това сочи, че неписаното правило за даване на фамилно име все още е в сила; впрочем и съдебната практика не го е поставя под съмнение.

14. За Апелативния съд неприлагането на това правило води до последствия за децата, на които е дадено фамилното име на майката, тъй като те могат да бъдат счестени за „незаконни деца“.

15. Жалбоподавателите обжалват пред Касационния съд.

16. С постановление от 26 февруари 2014 г., заведено в секретариата на 17 юли 2004 г., Касационният съд счита, че въпросът относно конституционносъобразността на правилото, според което на „законните деца“ се дава фамилното име на бащата, е уместен и не е явно необоснован; следователно той прекратява производството и постановява делото да бъде предадено на Конституционния съд.

В мотивите на решението Касационният съд уточнява, че въпросното правило не е обичайно, а произтича от тълкуването на определени разпоредби от ГК.

17. С решение (№ 6) от 16 февруари 2006 г. Конституционният съд постановява, че въпросът за конституционносъобразността е недопустим.

В мотивите си Конституционният съд счита, че действащата система е резултат от патриархално схващане за семейството и за правата на съпруга, като корените ѝ са в римското право, но системата вече не е съвместима с конституционно закрепения принцип за равенството между мъжа и жената. Той изтъква освен това, че член 16, § 1 ж) от Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, (ратифицирана със закон № 132 от 14 март 1985 г.), задължава държавите – страни по Конвенцията да вземат всички необходими мерки за ликвидиране дискриминацията по отношение на жените във всички въпроси, засягащи брака и семейните отношения, и в частност осигуряват равни лични права на съпруга и съпругата, в това число право на избор на фамилно име.

18. Конституционният съд се позовава също и на препоръки № 1271 от 1995 г. и № 1362 от 1998 г. на Съвета на Европа, както и на практиката на Съда (в случая дело *Burghartz c/y Швейцария* от 22 февруари 1994 г., серия А № 280-В; дело *Stjerna c/y Финландия* от 25 ноември 1994, серия А № 299-В; и дело *Ünal Tekeli c/y Турция* № 29865/96 ЕСПЧ 2004-Х).

19. Конституционният съд обаче не счита, че е компетентен, за да започне желаното от Касационния съд производство.

Всъщност той посочва, че остават открити редица други въпроси, а именно: 1) дали изборът на фамилно име е могъл да зависи изключително от волеизявлението на съпрузите; 2) дали е можело да се позволи на съпрузите да нарушат правилото; 3) дали съпрузите е трябвало да имат избор само веднъж и това да важи за всичките им деца или за всяко дете е трябвало да се прави индивидуален избор. Той отбелязва, че проектозаконите (№ № 1739-S, 1454-S и 3133-S), внесени по време на мандата на XIV парламент на Италия, свидетелстват за

разнообразие от решения, които биха могли да се предвидят, и счита, че изборът между тези решения е могъл да се направи само от законодателя. Той приема също така, че обявяване на съответните вътрешни разпоредби за противоконституционни би създадо правен вакуум.

20. С решение от 29 май 2006 г., заведено в секретариата на 16 юли 2006 г., Касационният съд взема под внимание решението на Конституционния съд и отхвърля касационната жалба на жалбоподателите.

В мотивите си той посочва, че оспорваното от жалбоподателите правило е симптоматично за патриархално схващане за семейството и трудно се вписва в съответните международни документи, но счита, че грижата да се изработи правен режим в тази област, съвместим с Конституцията, е на законодателя.

21. На 31 март 2011 г. жалбоподателите се обръщат с молба към министъра на вътрешните работи да им бъде разрешено да допълнят фамилните имена на „законните си деца“, като добавят и фамилното име „Cusan“. Те обясняват желанието си с възможността децата им да могат да се идентифицират с моралното наследство на техния дядо по майчина линия – починал през 2011 г., и който, според тях, е бил филантроп; братът на жалбоподателката не е имал деца и името „Cusan“ не можело да се увековечи – както уточняват, освен чрез децата на г-жа Alessandra Cusan.

22. С декрет от 14 декември 2012 г. префектът на Милано разрешава на жалбоподателите да променят фамилното име на децата си на Fazzo Cusan.

23. Жалбоподателите уточняват, че независимо от разрешението те поддържат жалбата си пред Съда. По този повод отбелязват, че декретът на префекта е издаден в резултат на административно, а не на съдебно производство, тоест те не са получили разрешение да дадат на детето си само фамилното име на майка му, както са поискали от съда на Милано.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНО ПРАВО

24. Член 29 от Конституцията гласи:

„Републиката признава правата на семейството като естествена общност, основана на брака.

Бракът се основава (*ordinato*) на моралното и юридическо равенство на съпрузите в рамките, установени от закона, за закрила на семейното единство.“

25. Членове 153 до 164 от кралски декрет № 1238 от 9 юли 1939 г., в сила при раждането на Maddalena, предвиждат всяка молба за промяна на името да се отправя до президента на Републиката, като се

обосноват причините и като молбата се публикува в държавен вестник. В тази материя президентът на Републиката упражнява дискреционни правомощия.

26. След раждането на Maddalena влиза в сила президентски декрет № 396 от 3 ноември 2000 г. Член 84 от него, озаглавен „промяна на фамилно име“, гласи:

„Всеки, който желае да смени фамилното си име или да добави към него друго фамилно име, трябва да отпрати молба за това до Министерството на вътрешните работи, като обоснове причините.“

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА, САМОСТОЯТЕЛНО ИЛИ ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛЕН 14

27. Жалбоподателите обжалват отказа на италианските власти да уважат молбата им за даване на тяхната дъщеря на фамилното име на майка ѝ и от факта, че италианското законодателство, тълкувано към онзи момент, е налагало автоматично и без изключение даване на фамилното име на бащата на „законите деца“. Те считат, че законът е трябвало да дава възможност на родителите да изберат фамилното име на децата си и се позовават на член 8 от Конвенцията, самостоятелно или във връзка с член 14.

Тези разпоредби гласят следното:

Член 8

„1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона, и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.“

Член 14

„Упражняването на правата и свободите, изложени в (...) Конвенцията, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.“

28. Правителството оспорва тази идея.

A. По допустимостта

I. Изключение, което за правителството произтича от отпадане на качеството на „жертви“ на жалбоподателите

29. Правителството твърди преди всичко, че жалбата „към момента е недопустима и (...) не добре обоснована“, като изтъква, че на жалбоподателите е било разрешено от префекта на Милано да добавят за всички техни малолетни деца фамилното име на майката (Cusan) към фамилното име на бащата (Fazzo – точка 22 по-горе).

30. Жалбоподателите не считат, че е отпаднало качеството им на жертви. Според тях разрешението да добавят фамилното име на майката към фамилното име на бащата не е достатъчна мярка, тъй като не е имало признаване, дори имплицитно, за нарушение на Конвенцията и то (разрешението) не е позволило да се даде на Maddalena фамилното име „Cusan“ още при раждането ѝ. Освен това – уточняват те – не им е присъдено никакво обезщетение за периода, предшестващ решението на префекта.

31. Съдът припомня, че дадено благоприятно за жалбоподателя решение или мярка по принцип е достатъчно, за да отпадне качеството му на „жертва“, само ако националните власти са признали, изрично или по същество, и впоследствие са отстранили причината за нарушението на Конвенцията (вж., например, *Eckle c/у Германия* от 15 юли 1982 г., точка 69, серия А, № 51; *Amuur c/у Франция* от 25 юни 1996 г., точка 36, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-III; *Dalban c/у Румъния [GC]*, № 28114/95, точка 44, ЕСПЧ 2001-Х; *Jensen c/у Дания (dec.)*, № 48470/99 ЕСПЧ 2001-Х; и *Torreggiani и други c/у Италия*, № 57875/09, 46882/09, 55400/09, 57875/09, 61535/09, 35315/10 и 37818/10, точка 38, 8 януари 2013 г.).

32. В дадения случай жалбоподателите обжалват, че не са могли да дадат на дъщеря си, още при раждането ѝ, фамилното име на нейната майка. Италианските власти не са приели да впишат Maddalena в регистрите по гражданско състояние с фамилното име на жалбоподателката, а са се ограничили да разрешат, около тринадесет години по-късно, промяна на фамилното име, позовавайки се на член 84 от президентски декрет № 396 от 2000 г. (точки 22 и 26, цитирани по-горе). Тази промяна не се изразила в даване на самото фамилно име на майката, както жалбоподателите са пожелали (точка 23 по-горе), а в обикновено прибавяне на фамилното име на майката към това на бащата.

33. При тези обстоятелства не може да се приеме изключването от страна на правителството, произтичащо от отпадане на качеството на „жертви“ за жалбоподателите.

2. *Изключение, което за правителството произтича от липсата на значителна вреда*

34. Правителството твърди също в последния параграф на бележките си, че „жалбоподателите не са претърпели никаква значителна вреда по смисъла на член 35 § 3 (b)“ от Конвенцията.

35. Жалбоподателите считат, че това изключване не е обосновано. При всички случаи, дори да не са понесли никаква финансова загуба, те преценяват, че е нарушено едно от техните основни права, а именно - правото на фамилно име, което по същество се отнася до понятието „личен живот“ по смисъла на член 8 от Конвенцията, и е дискриминация, основана на пола. Освен това, според тях, жалбата повдига въпроси от общ характер, по които Съдът още не се е произнесъл, а биха могли да заинтересоват всеки, който попадне в положение, сравнимо с тяхното.

36. Съдът припомня, че съгласно практиката му основният елемент от преценката за допустимост, предвиден в член 35 § 2 б) от Конвенцията, е дали жалбоподателят е претърпял „значителна вреда“ (*Adrian Mihai Ionescu c/y Румъния* (решение), № 36659/04, точка 32, 1 юни 2010 г.). Понятието „значителна вреда“, произтичащо от принципа, че съдът не се занимава с маловажни неща (*de minimis non curat praetor*), отправя към идеята, че нарушаването на дадено право трябва да достигне минимален праг на тежест, за да се оправдае разглеждането му от международна юрисдикция. Оценката на този праг е по природа относителна и зависи от обстоятелствата по казуса (*Korolev c/y Русия*, (déc.), № 25551/05, ЕСПЧ 2010 г.). Тази оценка трябва да държи сметка както за субективните възприятия на жалбоподателя, така и за обективния залог на спора. Така тя отправя към критерии като финансовото изражение на спорния въпрос или залога на делото за жалбоподателя (дело *Adrian Mihai Ionescu*, цитирано по-горе, точка 34).

37. Съдът отбелязва, че делото не изглежда да има финансов залог. Субективната значимост на въпроса обаче е очевидна за жалбоподателите (вж. *a contrario*, дело *Shefer c/y Русия*, (déc.), №45175/04 от 13 март 2012 г.). Жалбоподателите в действителност обжалват решението, с което се отказва Maddalena да вземе фамилното име на майка си, като са изчерпали всички вътрешноправни средства за защита (вж. *mutatis mutandis*, *Eon c/y Франция*, № 26118/10, точка 34, 14 март 2013 г.).

38. Въз основа на горното Съдът счита, че първото условие на член 35 § 3 (b) от Конвенцията, а именно – отсъствие на значителна вреда за жалбоподателите, не е изпълнено. Следователно е уместно да се отхвърли изключването от страна на правителството.

39. Съдът държи да уточни в допълнение, че се налага делото да продължи да се разглежда и с оглед на зачитане правата на човека (вж.,

mutatis mutandis, дела *Nicoleta Gheorghe c/y Румъния*, № 23470/05, точка 24, 3 април 2012 г., и *Eon*, цитирано по-горе, точка 35). Във връзка с това той уточнява, че жалбата, заведена пред Съда от жалбоподателите, поставя по-конкретно въпроса за невъзможността за съпругеска двойка да даде на децата си при раждането им фамилното име на майката. Става дума за първо по рода си дело, което Съдът е призван да разгледа във връзка с Италия, като решението му по този принципен въпрос би послужило като указание за националните юрисдикции. Въпросът впрочем е бил предмет на различни проектозаконали (точки 13 и 19, цитирани по-горе) и, както и самото правителство подчертава (точка 50, която следва), Конституционният съд е заключил, че е необходима намеса на законодателя.

3. Други мотиви за недопустимост

40. Съдът констатира, че настоящата жалба не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 а) от Конвенцията. Той отбелязва впрочем, че не среща никакъв друг мотив за недопустимост. Следователно е уместно тя да бъде обявена за допустима.

В. По същество

1. Аргументи на страните

а) Жалбоподателите

41. Жалбоподателите считат, че в съвременните общества единството на семейството не би трябвало да зависи от предаването на фамилното име на бащата, а закрилата на интересите на детето не би могла допълнително да оправдае въпросната дискриминация. Те подчертават, че е налице различно третиране на лица, поставени в сравнима ситуация, в случая мъжът и жената, тъй като фамилното име на бащата е наложено на „законните деца“. Тази дискриминация, според тях, е явно основана на пола.

42. Жалбоподателите не оспорват, че по общо правило разпоредбите, отнасящи се до определяне на фамилното име, са от обществен интерес, в частност по отношение на закрилата на единството на семейството и възможността лицата да се идентифицират с техния произход. Те считат обаче, че автоматичното и задължително даване на фамилното име на бащата не отговаря на тези цели в дадения случай.

43. Колкото до единството на семейството, даването на фамилното име на майката, според тях, би имало същия резултат като даването на фамилното име на бащата, тъй като Maddalena би била идентифицирана само с фамилното име на един от своите родители.

Освен това жалбоподателката редовно е използвала моминското си име. Впрочем Maddalena е най-голямото дете на семейството, а жалбоподателите са поискали даване на фамилното име „Cusan“ и за другите си две деца, родени през 2001 г. и 2003 г. В контекста на гореизложеното жалбоподателите считат, че единствената цел на оспорваната мярка е била да се запази една традиция на разбиране за семейство, при което бащата се ползва с преференциално положение, както констатира и Касационният съд.

44. При всички положения, дори ако се преследваше легитимна цел, щеше да има несъразмерност между тази цел и използваните средства, тъй като единството на семейството би могло да се гарантира с по-малко принудителни мерки, като обикновеното задължение да се даде същото фамилно име на всички деца на дадена двойка в брак.

45. Колкото до аргумента на правителството (точка 51 по-долу), според който даването на фамилното име на майката би било във вреда на Maddalena, жалбоподателите не разбират защо това обстоятелство би трябвало да лиши жалбоподателя от неговите родителски права. Дори да се предположи, че случаят би могъл да е такъв, подобно последствие според тях би било в явно противоречие с Конвенцията.

46. Жалбоподателите подчертават също така, че ако Съдът стигне до заключението, че има нарушение на член 14 от Конвенцията, би било уместно жалбата да се разгледа и в контекста на член 8, взет самостоятелно, тъй като по силата на този член всяка намеса в областта на правото на неприкосновеност на личния и семейния живот трябва да бъде „предвидена в закона“. Според тях обаче правораздавателните органи в държавата са констатирани, че даването на фамилното име на бащата не се основава на никаква писана норма. Според Апелативния съд става дума за обичай. Касационният съд на свой ред отхвърля това становище и счита, че правилото произтича от общо разбиране, отразено в редица разпоредби на италианската правна система. Жалбоподателите не споделят подобно становище и считат, че при липса на конкретна писана норма става дума само за обичайно правило, което съдиите в държавата е трябвало да отказват да прилагат при положение, че то противоречи на конституционните принципи за равенство на половете и на съпрузите. Нещо повече, дори Конституционният съд мълчаливо да се е присъединил към изразеното от Касационния съд становище и макар да не е пристъпил категорично към отмяна на решението, той ясно е заявил, че въпросното правило противоречи на Конституцията, което, според тях, прави съмнителна неговата валидност като законова основа, оправдаваща намеса в основните права на индивида.

47. От това жалбоподателите заключават, че твърдяната намеса не е „предвидена в закона“ по смисъла на член 8 от Конвенцията, тъй като липсва ясна и предвидима писмена разпоредба, за което свидетелстват

различните подходи, следвани от правораздавателните органи в държавата.

48. Освен това и при всички положения по причини, изложени по-горе, намесата не би отговаряла на легитимна цел и не би била необходима в едно демократично общество.

b) Правителството

49. Правителството посочва, че молбата на жалбоподателите на тяхната малолетна дъщеря да бъде дадено единствено фамилното име на майка ѝ е отхвърлена, само защото съответните граждански власти не са знаели за президентски декрет № 396 от 3 ноември 2000 г., който в член 84 предлага възможност за всеки да промени собственото или фамилното си име по обосновани причини (точка 26 по-горе). От друга страна жалбоподателите са могли, по силата на декрета, да отправят молба направо до префекта, вместо да се обръщат към гражданските юрисдикции.

50. Правителството счита, че Касационният съд и Конституционният съд внимателно са разгледали твърденията на жалбоподателите и отбелязва, че Конституционният съд е заключил, че е необходима намесата на законодателя. Впрочем правителството изтъква, че възможността да се замени или допълни фамилното име вече е предвидена в президентски декрет № 396 от 2000 г. Това законодателно изменение е направено – обяснява то – с оглед на решения на национални съдилища, в които има позоваване на основни принципи от общността в случай на лица с двойно гражданство; Държавният съвет също е разрешавал смяна на фамилното име на бащата с това на майката като признание към дядото по майчина линия. С това Италия, според правителството, е взела под внимание еволюцията на днешното общество и закрилата на правата на човека в толкова деликатна област като семейството. От това правителството заключава, че не е имало намеса в личния и семейния живот на жалбоподателите, които са разполагали с ефективно средство за защита пред префекта.

51. При всички положения процедурата по смяна на фамилното име трябва, според правителството, да поддържа справедлив баланс между обществения интерес при определяне на гражданското състояние на индивидите, от една страна, и правото на лична идентичност като основно право, закриляно от Гражданския кодекс, от друга. Според него този баланс би бил гарантиран от разпоредбите на президентски декрет № 396 от 2000 г. Ако фамилното име на бащата е било заменено с това на майката – уточнява правителството – между жалбоподателите би имало дискриминация, противоречаща на член 14 от Конвенцията. Едно от последствията би било Maddalena да не бъде припозната от баща си, а отговорността за това би понесла единствено

жалбоподателката. В тази връзка правителството изтъква необходимостта децата да имат лична идентичност и правно положение, които да са сигурни и подлежащи на проверка.

52. Според правителството принципът на недискриминация трябва да се прилага както хоризонтално, така и вертикално, тоест между съпрузите и по отношение на децата, за да се гарантира упражняване на правата и свободите на всички засегнати лица: при липса на обективни и разумни обосновки от страна на жалбоподателите на молбата им да заменят фамилното име, признаването на това право би довело до дискриминация между съпрузите, основана на пола, като тогава би бил нарушен член 14.

2. Оценка на Съда

53. Съдът счита, че искането на жалбоподателите може да бъде разгледано най-напред в контекста на член 14 от Конвенцията във връзка с член 8.

а) По приложимостта на член 14 от Конвенцията във връзка с член 8

54. Както Съдът неизменно е заявявал, член 14 от Конвенцията допълва останалите нормативни клаузи от нея и от нейните Протоколи. Той няма самостоятелно значение, доколкото произвежда действие само във връзка с „упражняване на правата и свободите“, предмет на тези разпоредби. Със сигурност член 14 може да се окаже в опасност, дори без да са нарушени изискванията на въпросните разпоредби. В този случай той притежава автономно значение, но не би намерил приложение, ако фактите по спора не попадат в обсега на една или повече от споменатите клаузи (вж., наред с други, дела *Van Raalte c/y Нидерландия*, 21 февруари 1997 г., точка 33, *Recueil* 1997-I; *Петрович c/y Австрия*, 27 март 1998 г., точка 22, *Recueil* 1998-II; и *Zarb Adami c/y Малта*, № 17209/02, точка 42, ЕСПЧ 2006-VIII).

55. Съдът припомня, че член 8 от Конвенцията не съдържа изрична разпоредба, отнасяща се до фамилното име, но бидейки решаващо средство за лична идентификация (дела *Johansson c/y Финландия*, № 10163/02, точка 37, 6 септември 2007 г. и *Daróczy c/y Унгария*, № 44378/05, точка 26, 1 юли 2008 г.) и за връзка с определено семейство, фамилното име на дадено лице не може да не се отнася до неговия личен и семеен живот. Това, че държавата и обществото са заинтересовани от регламентиране на употребата му, не е достатъчно, за да се изключи въпросът за фамилното име на лицата от обсега на личния и семейния живот, схващан в известна степен и като право за индивида да установява връзки със себеподобните си (дела *Burghartz*, цитирано по-горе, точка 24; *Stjerna*, цитирано по-горе, точка 37; *Ünal Tekeli*, цитирано по-горе, точка 42, ЕСПЧ 2004-X; *Losonci Rose u Rose*

c/y Швейцария, № 664/06, точка 26, 9 ноември 2010 г.; *Garnaga c/y Украйна*, № 20390/07, точка 36, 16 май 2013 г.).

56. В дадения случай жалбоподателите, като родители на Maddalena, са имали явен интерес и са се придържали към изцяло лично право на участие в процеса на определяне на фамилното име на тяхното новородено дете. От друга страна правораздавателните органи в държавата неизменно са им признавали процесуална легитимация (*locus standi*) в производството по оспорване на отказа за даване на Maddalena на фамилното име на майка ѝ. Уместно е също така да се припомни, че Съдът е потвърдил, че изборът на собствено име на детето от неговите родители влиза в частната сфера на последните (вж. по-специално дела *Guillot c/y Франция*, 24 октомври 1996 г., точка 22, *Recueil* 1996-V, и *Johansson*, цитирано по-горе, точка 28). Същото е валидно и за фамилното име.

57. Следователно предметът на жалбата попада в приложното поле на член 8 от Конвенцията. Член 14 при това положение е приложим.

б) За спазването на член 14 от Конвенцията във връзка с член 8

i. Общи принципи

58. В своята практика Съдът е установил, че дискриминацията се познава по различното третиране, без обективно и разумно основание, на лица, намиращи се в сравними ситуации (дело *Willis c/y Обединеното кралство*, № 36042/97, точка 48, ЕСПЧ 2002-IV). Не всяко различно третиране обаче води автоматично до нарушение на този член. Трябва да се установи, че лица, поставени в подобна или сравнима ситуация по този въпрос, се ползват с преференциално третиране и че това различие е дискриминационно (дела *Ünal Tekeli*, цитирано по-горе, точка 49, и *Losonci Rose u Rose*, цитирано по-горе, точка 71).

59. Дадено различие е дискриминационно по смисъла на член 14, ако за него липсва обективна и разумна обосновка. Наличието на подобна обосновка се преценява в светлината на принципите, които обикновено надделяват в демократичните общества. Различното третиране при упражняване на дадено право, залегнало в Конвенцията, не трябва само да преследва легитимна цел; член 14 е нарушен в същата степен, когато липсва „разумна съизмеримост между използваните средства и преследваната цел“ (вж. например дело *Petrovic*, цитирано по-горе, точка 30 и *Lithgow и други c/y Обединеното кралство*, 8 юли 1986 г., точка 177, серия А № 102).

60. С други думи, понятието дискриминация обикновено включва случаите, при които даден индивид или група, без адекватна обосновка, смятат, че са по-зле третирани от другото, дори ако Конвенцията не изисква по-благоприятно третиране (дело *Abdulaziz*,

Cabales u Balkandali c/y Обединеното кралство от 28 май 1985 г., точка 82, серия А № 94). Всъщност член 14 допуска различие в третирането, ако то почива на обективна оценка на съществено различни фактически обстоятелства и ако, изхождайки от обществения интерес, това различие цели справедлив баланс между закрила на интересите на общността и спазване на правата и свободите, гарантирани от Конвенцията (вж., наред с други, дела *G.M.B. u K.M. c/y Швейцария* (déc.), № 36797/97, 27 септември 2001 г. и *Zarb Adami*, цитирано по-горе, точка 73).

61. Договарящите страни имат известна свобода на преценка, за да определят дали и в каква степен различията между аналогични в друго отношение случаи оправдават различията в правното третиране (дело *Gaugusuz c/y Австрия*, 16 септември 1996 г., точка 42, *Recueil* 1996-IV). Неговият обseg варира според обстоятелствата, областите и контекста (дела *Rasmussen c/y Дания*, 28 ноември 1984, точка 40, серия А № 87, и *Inze c/y Австрия*, 28 октомври 1987, точка 41, серия А № 126), но окончателното решение относно съблюдаване на изискванията, залегнали в Конвенцията, е на Съда. Имайки предвид, че Конвенцията, е преди всичко механизъм за закрила на правата на човека, Съдът е този, който трябва да отчита развитието на положението в държавата ответник и в договарящите страни изобщо и да реагира, например, на появяващ се консенсус по отношение на стандартите, които трябва да бъдат постигнати (дела *Ünal Tekeli*, цитирано по-горе, точка 54; *Zarb Adami*, цитирано по-горе, точка 74; и *Losonci Rose u Rose*, цитирано по-горе, точка 74).

ii. По въпроса дали е имало различие в третирането между лица, намиращи се в сходни ситуации

62. Според прочита, направен от Касационния съд на вътрешното право (точка 16 по-горе), правилото, според което на „законните деца“ при раждане се дава фамилното име на бащата, произтича, при адекватно тълкуване, от съчетаването на няколко разпоредби от Гражданския кодекс. Вътрешното законодателство не предвижда никакво изключение от това правило. Действително, както посочва и правителството (точки 49-51 по-горе), член 84 от президентски декрет № 396 от 2000 г. предвижда възможността за промяна на фамилното име и в дадения случай префектът на Милано е разрешил на жалбоподателите да допълнят фамилното име на Maddalena, като добавят друго фамилно име (това на нейната майка – точка 22 по-горе). Трябва обаче да се прави разлика между определяне на фамилното име при раждане и възможността името да се промени впоследствие. Във връзка с това Съдът препраща към съображенията, които той излага в рамките на изключването от страна на

правителството, произтичащо от загубата за жалбоподателите на качеството на жертви (точка 32 по-горе).

63. В контекста на горното Съдът е на мнение, че при определяне на фамилното име на тяхното „законно дете“ лица, намиращи се в сходни ситуации, а именно – единият и другият от жалбоподателите, съответно бащата и майката на детето, са били третирани по различен начин. В действителност, за разлика от бащата, майката не е могла да даде своето фамилно име на новороденото, въпреки съгласието за това на своя съпруг.

iii. По въпроса дали е налице обективна и разумна обосновка

64. Съдът припомня, че ако дадена политика или обща мярка нанася несъразмерна вреда на група лица, не е изключено тя да бъде счестена за дискриминационна, дори когато не се отнася конкретно за тази група (дело *McShane c/y Обединеното кралство*, № 43290/98, точка 135, 28 май 2002 г.). Нещо повече, само много сериозни съображения могат да накарат Съда да приеме, че различие в третирането, основаващо се изключително на пола, е съвместимо с Конвенцията (дела *Уилис*, цитирано по-горе, точка 39; *Schuler-Zraggen c/y Швейцария*, 24 юни 1993 г., точка 67, серия А № 263 и *Losonci Rose u Rose*, цитирано по-горе, точка 80).

65. Съдът припомня, че е имал повод да разглежда отчасти подобни въпроси по делата *Burghartz*, *Ünal Tekeli* и *Losonci Rose u Rose*, цитирани по-горе. Първото се отнася до отказ на молба от съпруг, който желаел да постави своето фамилно име пред това на съпругата си. Второто касае правило от турското право, според което омъжената жена не може да носи само моминската си фамилия след брака, докато жененият мъж запазва своето фамилно име отпреди брака. Делото *Losonci Rose u Rose* е за необходимостта по швейцарското право да се подава обща молба пред властите от съпрузи, желаещи и двамата да носят фамилното име на жената, тъй като фамилното име на съпруга им се дава автоматично като ново фамилно име след брака.

66. По всички тези дела заключението на Съда е за нарушение на член 14 от Конвенцията във връзка с член 8. Съдът специално припомня значението на напредъка към равенство на половете и премахване на всякаква дискриминация, основаваща се на пола, при избора на фамилно име. Той счита освен това, че традицията да се изразява единството на семейството посредством даване на всички негови членове на фамилното име на съпруга не може да оправдае дискриминацията по отношение на жените (вж. по-специално дело *Ünal Tekeli*, цитирано по-горе, точки 64 и 65).

67. Съдът не може да не достигне до аналогични заключения по настоящото дело, където определянето на фамилното име на „законните деца“ е направено единствено на базата на дискриминация,

основаваща се на пола на родителите. Въпросното правило в действителност налага във всички случаи да се дава фамилното име на бащата, независимо от всяко различно общо волеизявление на съпрузите. От друга страна италианският Конституционен съд е признал, че действащата система произтича от патриархално схващане за семейството и за правата на съпруга, което вече не е съвместимо с конституционния принцип за равенство между мъжа и жената (точка 17 по-горе). Касационният съд го потвърждава (точка 20 по-горе). Ако правилото, според което даването на фамилното име на бащата на „законните деца“, може да се окаже необходимо на практика и не е непременно в противоречие с Конвенцията (вж. *mutatis mutandis, Losonci Rose u Rose*, цитирано по-горе, точка 49), то невъзможността да се направи изключение от него при вписване на новороденото в регистрите по гражданското състояние е прекалено строго и дискриминационно по отношение на жените.

iv. Заключение

68. Предвид гореизложеното, представената от правителството обосновка не изглежда разумна и поради това констатираното различие в третирането се оказва дискриминационно по смисъла на член 14 от Конвенцията. Следователно е имало нарушение на член 14 във връзка с член 8 от Конвенцията.

69. Предвид това заключение, Съдът не счита за необходимо да разглежда дали е имало и нарушение на член 8, взет самостоятелно (дела *Burghartz*, цитирано по-горе, точка 30, и *Ünal Tekeli*, цитирано по-горе, точка 69).

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 ОТ ПРОТОКОЛ № 7, САМОСТОЯТЕЛНО ИЛИ ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛЕН 14 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

70. Жалбоподателите считат, че действащите законови разпоредби в сферата на определяне на фамилното име на „законните деца“ не гарантират равенство между съпрузите и че Италия е трябвало да предвиди възможността за даване на фамилното име на майката в случай на консенсус на родителите по този въпрос.

Те се позовават на член 5 от Протокол № 7, самостоятелно или във връзка с член 14 от Конвенцията.

Цитираният член 5 гласи:

„Съпрузите имат равни граждански права и отговорности в отношенията помежду си и със своите деца по отношение на сключването на брака, по време на брака и при неговото разтрогване. Този член не представлява пречка държавите да предприемат необходимите мерки за защита на интереса на децата.“

71. Правителството оспорва тази теза.

72. Съдът отбелязва, че това искане е свързано с разгледаното по-горе искане и следователно също трябва да бъде обявено за допустимо.

73. Предвид заключението, до което е достигнал в контекста на член 14 във връзка с член 8 от Конвенцията, Съдът не счита за необходимо да разглежда дали е имало нарушение и на член 14 във връзка с член 5 от Протокол № 7 или на тази последна разпоредба, взета самостоятелно.

III. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

74. По силата на член 41 от Конвенцията:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.“

75. Жалбоподателите уточняват, че не желаят парично обезщетение за вредата, която са понесли или за направените разноси и разходи пред правораздавателните органи в държавата и пред Съда, като самата констатация за наличие на нарушение би представлявала според тях, при особените обстоятелства на дадения случай, достатъчно справедливо удовлетворение. Изхождайки от това, Съдът счита, че не следва да се произнася по прилагането на член 41 от Конвенцията.

IV. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 46 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

76. По силата на член 46 от Конвенцията:

„1. Високодоговарящите страни се задължават да изпълняват окончателните решения по същество на Съда по всяко дело, по което те са страна.

2. Окончателното решение на Съда се изпраща на Комитета на министрите, който следи за неговото изпълнение.

(...)“

77. Жалбоподателите отбелязват, че твърдените от тях нарушенията са резултат от празнота във вътрешното право. Въпреки направените през 2000 г. промени, то продължава да налага даване на фамилното име на бащата на „законните деца“. Заменянето на това фамилно име може да стане само по наложителни причини и е в дискреционните правомощия на префекта. При това положение жалбоподателите искат от Съда да прикани правителството да предприеме необходимите законодателни реформи в тази сфера, за да гарантира равенството между половете и между съпрузите.

78. Правителството се противопоставя на това. Изтъква, че действащото законодателство е правния инструмент, който им е позволил да добавят за децата си фамилното име на майката към това на бащата и според който да получат удовлетворение на вътрешно ниво. Следователно, според него жалбоподателите не биха могли да искат от Съда да принуди държавата ответник да го променя.

79. Съдът припомня, че по силата на член 46 висококодоговарящите страни се задължават да изпълняват окончателните решения по същество на Съда по всяко дело, по което те са страна, като Комитетът на министрите е този, който следи за тяхното изпълнение. От това произтича по-специално, че когато Съдът заключи, че има нарушение, държавата ответник е правно задължена да избере, под надзора на Комитета на министрите, общите и/или, ако се налага, индивидуалните мерки и да ги включи във вътрешния си правов ред, за да сложи край на констатираното нарушение и, доколкото е възможно, да отстрани последствията от него (вж. наред с други дела *Xenides-Arestis c/у Турция*, № 46347/99, точки 39-40, 22 декември 2005 г.; *Scordino c/у Италия* (№ 1) [ГК], №36813/97, точка 233, ЕСПЧ 2006-V; *Broniowski c/у Полша* [ГК], № 31443/96, точка 192, ЕСПЧ 2004-V; *Bottazzi c/у Италия* [ГК], № 34884/97, точка 22, ЕСПЧ 1999-V; *Di Mauro c/у Италия* [ГК], № 34256/96, точка 23, ЕСПЧ 1999-V). Държавата трябва също така да вземе мерки и по отношение на други лица, които се намират в същото положение като жалбоподателя или жалбоподателите, като целта ѝ трябва да бъде именно решаване на проблемите, довели Съда до констатацията му за нарушение (дела *Scozzari u Giunta c/у Италия* [ГК], № 39221/98 и 41963/98, точка 249, ЕСПЧ 2000-VIII; *Christine Goodwin c/у Обединеното кралство* [ГК], № 28957/95, точка 120, ЕСПЧ 2002-VI; *Lukenda c/у Словения*, № 23032/02, точка 94, ЕСПЧ 2005-X и *S. и Marper c/у Обединеното кралство* [ГК], № 30562/04 и 30566/04, точка 134, ЕСПЧ 2008 г.). В рамките на изпълнението на решенията на Съда Комитетът на министрите непрекъснато подчертава това задължение (дело *Bourdov c/у Русия* (№ 2), № 33509/04, точка 125, ЕСПЧ 2009; вж. по-специално и наред с останалото, резолюции ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 и ResDH(2006)1).

80. По принцип не е от компетентността на Съда да определя какви могат да бъдат подходящите мерки от страна на държавата ответник за отстраняване на нарушението и за изпълнение на задълженията ѝ по отношение на член 46 от Конвенцията. Въпреки това, когато се открие неизправност в националната система за закрила правата на човека, Съдът има грижата да улесни бързото и ефективно ѝ отстраняване (дела *Driza c/у Албания*, № 33771/02, точка 125, ЕСПЧ 2007-XII, *Vyerentsov c/у Украйна*, № 20372/11, точка 94, 11 април 2013 г.).

81. По настоящото дело Съдът заключава, че е нарушен член 14 от Конвенцията във връзка с член 8, поради невъзможността за жалбоподателите да впишат при раждането дъщеря си в регистрите по гражданско състояние с фамилното име на нейната майка. Тази невъзможност произтича от непълнота в италианската правна система, поради която всяко „законно дете“ се вписва в регистрите по гражданско състояние с фамилното име на баща си, без възможност за изключение, дори при консенсус между съпрузите в полза на фамилното име на майката. Когато Съдът констатира непълнота във вътрешното законодателство, той обикновено идентифицира източника, за да помогне на договарящата страна да намери подходящото решение, а Комитетът на министрите следи за изпълнение на решението (вж., например, дела *Maria Violeta Lăzărescu c/у Румъния*, № 10636/06, точка 27, 23 февруари 2010 г.; *Driza*, цитирано по-горе, точки 122-126; и *Ürper и други c/у Турция*, № 14526/07 и други, точки 51 и 52, 20 октомври 2009 г.). Предвид констатираното по-горе положение, Съдът счита, че би трябвало да се предприемат реформи в италианското законодателство и/или практиката, за да бъдат те съвместими със заключенията, до които той е достигнал в настоящото решение, както и за да се гарантира спазването на изискванията на членове 8 и 14 от Конвенцията (вж. *mutatis mutandis*, дело *Vyerentsov*, цитирано по-горе, точка 95).

ВЪЗ ОСНОВА НА ГОРНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ

1. *Обявява* с мнозинство, че жалбата е допустима;
2. *Реша* с шест на един гласа, че има нарушение на член 14 във връзка с член 8 от Конвенцията;
3. *Реша* единодушно, че не е уместно да разглежда искането по смисъла на член 8, взет самостоятелно, както и искането по смисъла на член 5 от Протокол № 7, самостоятелно или във връзка с член 14 от Конвенцията.

Изготвено на френски език и обявено впоследствие в писмен вид на 7 януари 2014 г. съгласно член 77 § 2 и 3 от Правилника на Съда.

Stanley Naismith
Секретар

Işıl Karakaş
Председател

Към настоящото решение е приложено, съгласно член 45 § 2 от Конвенцията и член 74 § 2 от Правилника на Съда особеното мнение на съдия Роровиќ.

A.I.K.
S.H.N.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯ РОРОВІС

Съжалявам, че не мога да се присъединя към мнозинството по това дело. В действителност изключването от страна на правителството ответник, на което се позовава решението в точка 34, според мен е основателно. Италианското правителство потвърждава, че жалбоподателите не са понесли никаква значителна вреда по смисъла на член 35 § 3 (b) от Конвенцията. Впрочем и самите жалбоподатели не претендират да са понесли парична вреда. Те се жалват, че не са могли да дадат на дъщеря си фамилното име на майката. От прочита на точка 22 от решението обаче става ясно, че префектът на Милано е разрешил на жалбоподателите да сменят фамилното име на техните деца според тяхното волеизявление.

Фактите по делото, които резюмирам, ме карат да заключа, че: 1) жалбоподателите не са понесли никаква значителна вреда и 2) дори да са понесли такава, те биха загубили качеството на жертва. Тази последна констатация неизбежно води до допускане на първото изключване, направено от страна на правителството ответник в точка 29 от решението.

Сърцевината на делото, така както се представя пред Европейския съд по правата на човека, се оказва следователно абстрактна и оставя впечатление, че жалбата е само нещо като иск, заведен в защита на обществения интерес (*actio popularis*), с който жалбоподателите не могат да сезират нашия Съд.

Държа да подчертая, че проблемът в това дело засяга най-вече свободата на преценка на държавите – страни по Конвенцията. Той се отнася до традицията на всяка страна и въпросната нейна практика не би трябвало да е предмет на хармонизация на европейско ниво. Ще цитирам само един пример – Впрочем добре познат: в Испания лицата от двата пола носят няколко фамилни имена от съответните две семейства. Трябва ли да се каже на Испания да промени практиката си? И поради каква причина? Мнозинството по това дело изглежда преобразува ясното възприятие на едно социално явление, нещо което е чуждо на закрилата правата на човека.

Поради всички тези причини считам, че жалбата трябваше да бъде обявена за недопустима в съответствие с член 35 от Конвенцията.